

בעזה"ת

יד
מהרי"ץ

השיעור השבועי

ערוך ומעובד מתוך שיעורו

של מרן הגאון הרב **יצחק רצאבי** שליט"א

שנמסר במוצש"ק **כי תצא** ה'תש"ע ב'שכ"א

בבית המדרש **פעולת צדיק**

שע"י מוסדות יד מהרי"ץ בני ברק

מפתח נושאים:

- * דין המחטיא את הרבים, לגבי עדות, לש"צ, לצרפו למנין או להעלותו לתורה
- * המעכב את הרבים מלעשות מצוה - בכלל מחטיא הרבים
- * ההתנגדות ללבישת השאל והרדיד - עצת היצר הרע
- * בירור המקורות ללבישת השאל והרדיד, ואם זה מצד הדין או מנהג
- * מעלת עשיית חומרות, ומתי יש להחמיר ומתי לא
- * ההבדל בין חסידות לבין דרך חסידות

דרשו ה' בהמצאו קראוהו בהיותו קרוב, אומרת הגמ' במסכת ר"ה דף י"ח ע"א, וביבמות דף מ"ט ע"ב, אלו עשרת ימי תשובה. וכך כתב הרמב"ם בהלכות תשובה. חשוב מאד, מי שיוכל בימים אלו לעבור על ספרי מוסר ועל הרמב"ם בהלכות תשובה באופן יסודי. אבל צריכים לדעת, למרות שכתוב שהפסוק מדבר על עשרת ימי תשובה, זה לא מוסכם. יש כאלו האומרים שרק הרישא של הפסוק, דהיינו דרשו ה' בהמצאו, מדבר על עשי"ת. הרמב"ם אמנם מביא את כל הפסוק, כך לפי הגרסאות המדוייקות, ברי"ף ובראבי"ה כתוב וגו', א"כ לכאורה משמע שכל הפסוק מדבר על עשי"ת. אבל המאירי ועוד מפרשים סוברים שהסיפא של הפסוק מדבר על כל חודש אלול. וזה רמוז בפסוק קראוהו בהיותו קרוב, דהיינו עוד בימים שלפני ר"ה, לפני שמגיעים ימי עשי"ת, כבר אז צריכים קראוהו. זה זמן של תקיעות, סליחות ותחנונים. דהיינו, נראה שיש קצת מחלוקת בחז"ל. לפי הגמרא הפסוק מדבר על עשי"ת, ולפי המדרשים, תנא דבי אליהו, פרקי דר' אליעזר מה שמביאים כל הראשונים וגם מהרי"ץ בתחילת עץ חיים, הפסוק הזה מכוון גם על חודש אלול ולא רק על עשי"ת.

דין המחטיא את הרבים, לגבי עדות, לש"צ, לצרפו למנין או להעלותו לתורה

הרמב"ם כתב בפרק רביעי מהלכות תשובה ה"א, **עשרים וארבעה דברים מעכבים את התשובה. ארבעה מהם עון גדול, והעושה אחד מארבעתן אין הקב"ה מספיק בידו לעשות תשובה לפי גודל חטאו.** מפרט הרמב"ם בפרק הזה את כל הכ"ד דברים, אבל הדברים הראשונים שהוא פותח בהם הם עון גדול, שמי שעושה אפילו אחד מתוך הארבעה דברים האלו, אין מספיק בידו הקב"ה לעשות תשובה, לפי גודל חטאן. אין הכוונה שמונע את התשובה, כי אין דבר העומד בפני התשובה. שום חטא, אפילו החמור ביותר, אינו עומד בפני התשובה. כמוכן שצריך לדעת איך לעשות תשובה, אבל אין דבר שלא מתקבלים בתשובה. תמיד אדם יכול להתאמץ, בחוצפא כלפי שמיא, מהני, זה מועיל. ואפילו שדוחים אותו, כמו שובו בנים שובבים חוץ מאחר, בכל זאת אם אלישע בן אבויה היה חוזר בתשובה, היו מקבלים אותו. רק בגלל העון שלו, דחו אותו. הראו לו שכביכול הוא כבר לא יכול לשוב. בכל אופן הרמב"ם כתב זאת בעצמו בסוף הפרק, שכל הדברים שהוא מונה פה **אע"פ שהם מעכבים את התשובה, אינם מונעים את התשובה.** אם אדם יתאמץ בכל זאת לשוב, יש לו חלק לעוה"ב.

הדבר הראשון שהרמב"ם מונה הוא **המחטיא את הרבים. ובכלל עון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה.**

ברצוני בעה"י"ת להרחיב מעט בעניין המחטיא את הרבים. דיברתי באחד השעורים הקודמים, ובקשו שנבאר ונבהיר את הנושא הזה, מהו המושג של המחטיא את הרבים. הבאנו את מרן בש"ע הלכות שבת סימן ש"ז סעיף ט"ז שכותב, על מי שמחבר ספרים שח"ו מעוררים את היצה"ר, מה שנקרא ספרי חשק ודברי עגבים, שמעוררים אנשים לעבירה. ואפילו שזה לא עבירה ממש אלא זו התוצאה מהדברים האלו. הוא מדבר שם על ספר עמנואל, בזמנם היה ספר כזה, הוא עדין קיים אך אינו מצוי כי גדולי ישראל החרימו אותו, ספר של כל מיני הבלים ושטויות. ומרן הש"ע כתב שגם מי שמעתיקן, כי בזמנם היו מעתיקים בכתב יד, ק"ו היום בזמנינו שזה בדפוס לאלפים ולרבבות, הרי הוא בגדר מחטיא את הרבים. והמשנ"ב מוסיף שבכלל זה גם הסוחרים שמוכרים את הדברים האלו, כיון שממציאים זאת לקונים, הרי הם בכלל זה ונקראים מחטיאי הרבים.

מהו דינם של מחטיאי הרבים. מה המשמעות לדינא לגבי אדם שמחטיא את הרבים. האם הוא מצטרף למניין, האם אפשר להעלותו לתורה, האם הוא יכול להיות ש"צ, האם כשר לעדות. קבלתי

שאלה בכתב בנושא הזה ובקשו לברר את העניין הלכה למעשה. נקדים את הרמב"ם בפ"ג מהלכות תשובה ה"ו, שם הוא מונה את אלו שאין להם חלק לעוה"ב. ואלו שאין להם חלק לעולם הבא אלא נכרתין ואובדין ונידונין על גודל רשעים וחטאים לעולם ולעולמי עולמים. המינים. והאפיקורוסים. והכופרים בתורה. והכופרים בתחיית המתים. והכופרים בביאת הגואל. והמשומדים. ומחטיאי הרבים. הוא אחד מהנמנים שאין להם חלק לעוה"ב. דהיינו אדם שלא רק שחטא בעצמו, אלא גם החטיא את הרבים. זה הרי דבר שאין לו סוף, כמה אנשים החטיא, עשרות, מאות, אלפים אולי ח"ו, ואולי גם הבאים אחריהם כי חברך חבא אית ליה, ומי יודע היכן זה נגמר, והחשבון מהעון שלו תופח והולך וכו'.

מספרים על אחד מהדרשנים, שכשהזכיר שם של אחד ממחטיאי הרבים, אמר עליו שם רשעים ירקב. אבל זה היה בטעות כי הוא דיבר לפני אנשים חילונים, שכשמדברים על אותו אחד שנחשב אצלם כמשורר לאומי, אינני רוצה להזכיר את שמו אבל רמזתי, הוא נחשב אצלם לאחד חשוב. אחד שלצערינו למד בעבר בשיבת וולוז'ין עם ר' ברוך באר בעל הברכת שמואל. בקיצור, הדרשן בטעות מתוך הרגל הוסיף שם רשעים ירקב, אבל בציבור שהיה שם זה לא היה מתאים. אמרו לו, איך אתה מדבר? ככה מדברים? אבל הוא היה חכם, אמר להם, אתם לא יודעים איזה טובה אני עושה לו. בכל שנה ושנה הוא מקבל את ענשו בגיהנם, כל שנה מוציאים את הספרים שלו מחדש ומענישים אותו, עוד שנה ועוד שנה. והוא אומר למה? מספיק כבר, קיבל את העונש שלו. אומרים לו, לא, עכשיו הדפיסו שוב את הספרים שלך מחדש, החשבון שלך גדל, כבר לא מספיק מה שקיבלת בעבר. לכן, אמר הדרשן, עכשיו אני עושה לו טובה, אני אומר שירקב השם שלו כדי שישכחו ממנו, שלא יזכר.

אח"כ אומר הרמב"ם בה"י, מחטיאי הרבים, אחד שהחטיא בעון גדול כירבעם וצדוק וביתוס, ואחד שהחטיא בדבר קל, אפילו לבטל מצות עשה. דהיינו, לא צריך שיחטיא בעון גדול וחמור כמו ירבעם בן נבט, אלא גם אם החטיא בדבר קל, נמנה כאחד ממחטיאי הרבים. ואומר הרמב"ם אפילו לבטל מצוות עשה, ק"ו על מצוות לא תעשה. לכאורה משמע שמדובר רק על איסורי דאורייתא, אבל לא על איסורים דרבנן.

הרמב"ם בסוף הלכות איסורי ביאה (פכ"ב ה"כ) כותב, דברנו על זה בעבר, לפיכך ראוי לו לאדם לכופף את יצרו בדבר זה ולהרגיל עצמו בקדושה יתרה ובמחשבה טהורה ובודעת נכונה כדי להנצל מהם. כיון שיציה"ר גדול, לכן אדם חייב להיות רגיל בקדושה כדי להינצל. ובהל' כ"א כתב, וכן ינהוג להתרחק מן השחוק ומן השכרות ומדברי עגבים, שאלו גורמין גדולים הם, והם מעלות של עריות. עמדנו על המושג הזה מעלות של עריות, ואמרנו שכנראה הכוונה על דרגות של קדושה, שע"י המעלות האלו אדם זוכה להתרחק.

אבל ראיתי שבשו"ת זכרון יוסף לא הבין כך. הוא נשאל בעניין איזה מקום שהתחילו שם לפרוץ בריקודים מעורבים. המשנ"ב מביאו בסי' של"ט סעיף ג' בביאור הלכה, זה היה ספר נדיר בזמנו והוא שמח על שזכה להשיג את הספר ברוך השם. הזכרון יוסף מאריך על זה בסימן י"ז, חיל ורעדה אחזתני, בכל צרותיהם לי צר, על דבר הפרצה הגדולה שעשו פריצי בני עמנו במקומם, לעבור בשאט נפש על דת ודין תורתנו הקדושה ודת יהדות, ולא לבד החילול יום טוב, בעשיית ריקודין ומחולות שגזרו על זה חז"ל, ואפילו באנשים לבד ונשים לבד, וכו', אלא אף זו שעשו בהאי גיסא חניגא, וחוללו במחולות נערים [בני בלי תרבות] עם בתולות, ונתערבו בהם גם אנשים ונשי אנשים, ושעירים ירקדו שם. אוי לנפשם כי גמלו להם רעה לעבור על דת בפרהסיא, והתורה חוגרת שק עליהם, רחמנא לישיונן מהאיי עונשא וכו'. וכל רב ומורה בעירו מחוייב למחות ולבטל הרקודין והמחולות, ומכ"ש בחורים ובתולות יחד, וק"ו בן בנו של ק"ו להאספסוף אשר בקרבו ותערובת אנשים ונשים וכו'. ואין לך דרגא להסתת

יצה"ר "ומעלה" לזנות יותר מזה, הוא משתמש באותה מלה של הרמב"ם, באותו סגנון, כנראה הוא לקח את הלשון מהרמב"ם. משמע שהוא מתכוין לומר שזה מביא לעבירה. **שמתבוננים ומביטים בפני הנשים והבתולות בעת הרקוד, ואוחזין מעשה אבותיהם בידיהם של הנשים, וקורא אני עליהם יד ליד לא ינקה מדינה של גיהנם. ולפעמים מחבקים ומנשקים למלאות תאותן ובאים לידי מעשה ער ואונן. ולפעמים ימתיקו עי"ז סוד יחד להתיחד ביום או בלילה, והיה במחשך מעשיהם, וח"ו ומלאה הארץ זמה וכו'.** והוא אומר, **כללו של דבר, אין לך גדר ערוה גדול מזה, לבטל המחולות והרקודין של אנשים ונשים יחד, בין נשואות ובין פנויות, שאין לך דרגא לזנות ומעלה לעריות והרגל לעבירה, יותר מזה.** שוב הוא חוזר על אותו לשון כמו הרמב"ם, מעלה לעריות. **ואנחנו שקבלנו תורתו מחוייבין לעשות גדר וסייג, שלא יעשו כן.**

ממילא, אם מדברים על מחטיאי הרבים מהסוג הזה, ודאי שזה חמור מאד. מי שמחטיא בעבירה כ"כ גדולה, הרי לפי הרמב"ם אפילו על נגיעה בדרך חיבה חייבים מלקות, ודאי שאדם כזה נחשב בכלל מחטיאי הרבים, ופסול לעדות. כמו כל אדם החשוד על העריות, או שהוא בעצמו חשוד או שהוא מחטיא את הרבים. אולי לעדות בדיני ממונות הוא יהיה כשר, אבל בדיני קידושין וגטין כיון שבענייני עריות הוא מזלזל, חוטא ומחטיא, ודאי שהוא פסול להעיד על דברים אלו.

אבל לא רק זה, אותו הדבר לגבי להעלות אותם כשליחי ציבור. יש תשובה של הרי"ף ש"צ שמנגן בשירי עגבים, אסור להזמין אותו ש"צ. כותב הרי"ף בתשובות סימן רפ"א, **חזן הנכנס שמוציא מפיו דברי נבלה ומרנן בשירי ישמעאל וכיוצא בהם, שירי ישמעאל הכוונה לשירים של ערבים, שכידוע רוב ככל שיריהם ניבול פה, כמו שמוזכר בספרים ומובא גם בפלא יועץ, מסלקים אותו.** הרדב"ז בחלק שני סוף סימן קט"ז מביא גם את התשובה של הרי"ף, ועוד פוסקים מעתיקים זאת, **ש"צ שהוא נעים קול, זכה לקול יפה אבל משתמש בו לרעה, ומזמר בבתי משתאות בשירי עגבים ובשירים של דופי, מוחים בידו. ואם אינו רוצה לשמוע מעבירים אותו.** לא נותנים לו להתפלל ש"צ. וק"ו בימים נוראים, בודאי שא"א להזמין אותו. זה דינם של מחטיאי הרבים כלפי הנושא הזה.

אם היה אפשר שלא לצרף אותם לעשרה, ולא להעלותם לתורה, היה טוב. אבל לצערינו כיון שהרבה אנשים מזלזלים באיסור הזה, כמו שיש הרבה אנשים שמגלחים בתער רח"ל, לא מבינים שזה אסור, א"כ להזמין אותם לש"צ ודאי שאסור, נתנה עלי בקולה על כן שנאתיה. אבל להעלות אותם לתורה, דהיינו שיהיו חלק מהשבעה גוברי, אם אפשר להעלות עוד אדם נוסף לשבעה ולא לצרפם למנין עשרה, זה הכי טוב. אבל כיון שהם פרצו בעבירות האלו, האיסור הזה קל בעיניהם, הם חושבים שזה חומרא ולא מבינים שהדברים ממש אסורים, אלו מצבים שיש בפוסקים שמקילים בזה. ובראשם ובפרט בעל בנין ציון. אפשר להעלים עין מזה. אבל למנות ש"צ, שהוא שליח ציבור בינינו לבין הקב"ה, וק"ו לסמוך עליהם בעדות של גטין וקידושין, בזה הם בודאי פסולים. בתשובה לשאלה מהקהל: לדבר עליהם לשון הרע, מאחר ואינם בכלל עושה מעשה עמד, מותר. דרך אגב, מסיים שם הרמב"ם ואומר מה העצה להינצל מיצה"ר, **יתירה מכל זאת אמרו, יפנה עצמו ומחשבתו לדברי תורה, וירחיב דעתו בחכמה, שאין מחשבת עריות מתגברת אלא בלב פנוי מן החכמה.** התרופה היחידה להתגבר על יצה"ר, זה מה שהגמרא אומרת במסכת קידושין בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין. התרופה ליצה"ר, לפנות עצמו לדברי תורה ולהרחיב דעתו בחכמה, וממילא אי אפשר ששני הדברים ישלטו עליו יחד.

ראיתי מביאים מעשה, ממש מוסר השכל. היה עשיר אחד שהיה כילי, קמצן, לא נותן צדקה. יום כיפורים הגיע ומחמת הצום הוא התעלף. הביאו לו מים לשתות, פחות פחות משיעור מלוא

לוגמיו, נותנים לו פעם ועוד פעם והוא לא נרגע, שותה ושותה. ראו שאין ברירה, קראו לרב, שאלו האם אפשר לתת לו לשתות כי הוא ממש קיבל בולמוס של צמאון, כמה שנותנין לו מים לא מספיק. אמר לו הרב, תשמע, אנחנו ניתן לך כוס שלם של מים, אבל תדע כל כוס זה מאה דולר, אתה מסכים? פתאום הוא נרגע, פקח את העיניים וכבר לא היה צריך לשתות. מה קרה? פשוט. יש לאדם תאוה. עכשיו נכנסה לו תאוה למים, בגלל הצום רצה מים מים, כבר לא יכל לסבול. אבל מצד שני יש לו עוד תאוה, לכסף. עכשיו כשאמרו לו לשלם כסף על המים, התאוה של הכסף התגברה על התאוה של המים. דהיינו, כח התאוה יכול להיות בדבר אחד. איננו יכול להיות על שתי דברים. א"כ, אם לאדם יש יצה"ר ותאוה, הוא צריך לקחת את התאוה לדברי תורה, אם ילמד בחשק ובשמחה, ממילא היצה"ר מתבטל. אחד מבטל את השני. רואים זאת בחוש, הסיפור הוא רק דוגמא איך תאוה אחת התגברה על השניה.

המעכב את הרבים מלעשות מצוה – בכלל מחטיא הרבים. ההתנגדות ללבישת השאל והרדיד – עצת היצר הרע.

הדבר השני שאומר הרמב"ם באותה הלכה, בכלל המחטיא את הרבים, **ובכלל עון זה, המעכב את הרבים מלעשות מצוה.** אני חושב שבדור שלנו לצערנו, יש הרבה אנשים טובים שנכשלים בדבר הזה.

למה אני אומר את זה. בזמן האחרון יש ויכוח גדול בב"ב ובירושלם, ובבית שמש, בין רבנים, ת"ח, ובציבור עצמו, על ענין השאלים והרדידים. ויכוח עצום נהיה בנושא הזה. אבל הדברים כבר נעשים בצורה לא נורמלית. יש נשים צנועות שהחליטו ללכת עם שאלים, ויש כאלו שמתנגדים. רבנים, תלמידי חכמים. יש ממש מלחמה נגד זה. אפילו בבתי ספר יכול להיות שאם האמא הולכת עם שאל, לא יקבלו את הילדה. אני מדבר על בית ספר חרדי. לפי עניות דעתי זה בגדר מעכבים את הרבים לעשות מצווה, ואני אסביר את זה בע"ה. יתירה מכך, שמעתי על רבנית גדולה בירושלם, אינני מכיר, שהתלבש עליה היצר הרע, והתנאי להתקבל לשעורים שלה, לקהילה שלה, הוא להוריד את השאל. מי שלא מורידה את השאל לא מתקבלת לשיעור. האמת שצריכים לברר את הנושא הזה, ואני מבין שיכולות להיות טעיות בנושא, אבל אני חושב שזה אחד מהדברים שאנחנו צריכים לחזור בתשובה בדור שלנו. הרי עניין השאלים והרדידים שהיה עד הדור שעבר, בא"י התבטל ונעלם, לא חלמנו שזה יחזור. כתבתי על זה בש"ע המקוצר שזה אחד מהדברים שהיה אצל האמהות שלנו, וכעת התקיים בנו הפסוק "הכוני פצעוני נשאו את רדידי מעלי", ה' ירחם. מה שהיה בהרבה ארצות, לא בכולם, נעלם בדור שלנו. ולמעשה אין לנו תירוץ טוב וברור, למה בדור שלנו הנשים אינן יוצאות עם רדיד, וכמוכן שזה גורם למכשולים גדולים, אבל אף אחד לא עמד נגד זה. כעת קמו נשים צדקניות שחידשו את זה. לבוא עכשיו ולהתנגד, הדבר נראה לי חמור מאד. גם אם הרבנים אינם יכולים להנהיג זאת חזרה, להגיד שצריך שילבשו הנשים שאלים, אבל כבר ישנן שעושות את זה מעצמן, מרצונן. הרי הן לא מקבלות על זה כבוד, הן מקבלות רק בזיונות, צועקים להן ברחוב ערביות, פלסטיניות, טאליבניות. יש להן ממש בושה וחרפה מזה, והן מתביישות, ועושות זאת ממש בחירוף נפש לשם שמים. חלק מהרבנים שיוצאים נגד השאלים, לא יצאו אפילו נגד הפאות בזמנו. המתנגדים טוענים שזה משונה ולא מקובל, וזה גורם לחילול ה' כי החילונים צוחקים עליהם וכו'. אבל נראה שיצר הרע התלבש בהם בעניין זה. לפעמים יצה"ר מתלבש על אנשים צדיקים, עד שנראה שמהו אצלם התעוות, בעוונותינו הרבים. אותה רבנית וכווצא בה שלא רוצה לקבל נשים הלובשות שאלים לשיעור שלה, כנראה הסיבה

האמיתית היא שלפי דעתה אסור שיהיו צנועים יותר ממנה. אם יש צנועה יותר ממנה, זה פגיעה בכבודה. וזו הסיבה לאמיתו של דבר. אלו שמתנגדים, זה בעצם משום שכואב להם לראות מישהוא יותר מהם. למה מפריע לחילוני לראות אדם חרדי, כי כשהוא רואה חרדי הוא מבין שיש דעה אחרת חוץ מדעתו, וזה מפריע לו. הוא רואה שיש משהו אחר מעבר למושגים שלו, הוא לא יכול לשבת בשקט, זה מפריע לו והוא נלחם בזה. לראות אשה שמתלבשת בצניעות יותר ממנה, זה מפריע לה, כי פירושו שהיא לא בסדר, לכן היא מתנגדת לזה. אין ספק שטמונה פה מידה רעה.

בירור המקורות ללבישת השאל והרדיד, ואם זה מצד הדין או מנהג

אבל אנחנו צריכים לברר את הדברים על פי דעת תורה. לא סתם לפי דעות של בעלי בתים, או דעות המוניות. צריכים לברר מה ההלכה, ואח"כ נראה איך אפשר לסדר את זה במציאות. בעצם יש פה שני נושאים. הנושא של השאל, והנושא של הרעלה. רעלה זה הכיסוי שעל הפנים. לזה בכלל לא חשבתי שגיגעו, אבל הגיעו גם למצב הזה. יש נשים היום שהולכות עם כיסוי על הפנים, כמו שבתמון ועוד מארצות המזרח זה היה מקובל, לא בכפרים אלא בערים, איפה שיש ריבוי עם. כאן אנחנו מדברים על ירושלם, בני ברק, היכן שיש ריבוי עם, והן הולכות עם כיסוי על הפנים. זה הרדיד. רדיד בלשון יחיד, ורדידים בלשון רבים. כמו שכתוב אצל רבקה אמנו ותקח הצעיף ותתכס, או אצל תמר כי כסתה פניה, חז"ל אומרים כסתה פניה בבית חמיה, שאפילו כשהיתה בבית חמיה כסתה את הפנים, לכן יהודה לא הכירה. וכמו שכתוב בספרים גם רחל אמנו היתה מכוסה. הענין של כיסוי הפנים היה מקובל מדורי דורות בארצות המזרח.

יש שאינם יודעים, אבל ישנם הרבה מקורות לעניין כיסוי הפנים, למרות שהדבר לא חובה, ולא הלכה. אין חובה בחז"ל לכסות את הפנים, בכל אופן זה היה מצוי. יש מדרש מפורש שאומר כך [מדרש חופת אליהו רבה פ"ד סי' מ"א], **ארבעה דברים אמר אדריינוס לבני פלטינן שלו, מה שישאיר עושיין, לנו נאה לעשות. כמה אנו גרועים מהם וכו', נשיהן של ישראל יוצאות ופניהן מכוסות.** רואים שהיה מנהג אצל נשות ישראל לצאת בפנים מכוסות.

יש ספר מחברת הערוך שחיבר ר' שלמה פרחון דף נ"ז, הבאתי את הדברים בשו"ת עולת יצחק חלק שני סימן רל"ד, הוא כותב על הפסוק בישעיה מ"ז ב' **גלי צמתך**, ובשיר השירים ד', **מבעד לצמתך**, אנחנו מפרשים צמתך, צמה שבשיעור. אבל רבינו סעדיה גאון בתפסיר מסביר שהכוונה לצעיף שמכסים בו את הפנים. לפי פירוש רס"ג, בזמן ישעיה הנביא ושלמה המלך, היה מקובל לכסות את הפנים, וזה פירוש הפסוקים. כותב הר"ש פרחון, **מנהג ארץ ישראל ובבל ואספמאי**, דהיינו ספרד, **כל הנשים מכסין פניהן בסדין, וכשכורכין אותו על פניהן, מניחין דרך שפת הסדין חור אחד כנגד עין אחת להסתכל בו, עשו חור, כי אסור להסתכל בנשים וכו'.** ובארץ אדום בלבד, דהיינו באירופה נשים מגולות פניהם.

יש איגרת של חכם אשכנזי, שמו הר"ר ישראל, שהיה גר באיטליה ועלה לא"י, ופה היו ספרדים, והוא כותב ומספר על המלבושים שבא"י, **הם כמו המלבושים שהיו לובשים התוגרמים שהיו באיטליה וכו', הנשים הולכות בצניעות גדולה, כל המלבושים עד צווארון ואינן מגלין אפילו אצבע מבשר, וכשיוצאות לחוץ הן מעוטפות כולן בסדין לבן ובגד שחור על פניה, והוא דק של משי ורואה ואינה נראית.** א"כ יש שתי אפשרויות של כיסוי הפנים, או שעושים חור כנגד העינים, או שעושים את הכיסוי שקוף, וכך לא רואים אותה אבל היא יכולה לראות. בתימן גם השתמשו בזה, קראו לזה מגמוק, פירושו רעלה. **ואפילו הבעל אינו מכיר בבחוץ את אשתו, ומכוסת כל גופן. אפילו אם היתה נראית אצבע קטנה, היה גנאי גדול להם.** ומלעיינים על מלבושי הנשים שלנו, היו צוחקים על

האשכנזיות, אומרים שזה פריצות. והוא אומר, **והדין עמהם**. ומוסיף, **ומיד כשבאתי הנה, כל מלבושי בתי הגדולה תיקנתי כמנהג המדינה**. הוא היה בשנת ה'ר"פ. למעשה יש לזה עוד הרבה מקורות. **הרדיד**, הוא הכיסוי שעל הראש שמכסה על הכתפיים, או כמו שכתוב ברמב"ם בהלכות אישות פרק י"ג ופרק כ"ד, שמכסה את הגוף. האם זה על חצי גוף או שלושת רבעי גוף, לכאורה משמע שזה היה על רוב הגוף. ענין הרדיד בודאי שהוא יותר מפורש. נושא הרעלה וכיסוי פנים הוא פחות ברור, אבל למעשה זו משנה מפורשת במסכת שבת דף ס"ה ע"א, **ערביות יוצאות רעלות**, מפרש רש"י **נשים ישראליות שבערב, יוצאות מעוטפות ראשן ופניהן חוץ מן העינים**. א"כ אלו שקוראים להן ברחוב ערביות צודקים, כמו במשנה, הכוונה כמו שאומרים מדיות, כי המשנה לא באה להגיד הלכות לערביות, זה כמו שתגיד תימניות. דרך אגב הרבה מאלה שפועלות בנושא הזה הן תימניות. חלקן לא כולן. יש גם אשכנזיות מהירושלמים הותיקים, והרבה תימניות ויש ספרדיות. זה גם מראה משהו בשרשים, ב"ה. לא צריכים להתרגש שקוראים להן ערביות, גם המשנה קראה להן ערביות. אבל הם גם קוראים להן טאליבניות, הסברנו מה זה טאליבניות, מטליב זה מבקש, הן מבקשות רצון ה'. והיה כל מבקש ה'. כמו מראות הצובאות. נשים שהתחילו להיות פרושות וצדיקות לעשות את רצון ה', נשים שכיסו את עצמן והחליטו ללכת בצניעות. רעלה, רע לה, אבל זה לא רק רע לה, זה גם רע ליצר הרע. בשביל זה קמו להילחם נגדם בכל הכח, אבל לא צריכים להתרגש. א"כ לפי רש"י פירוש רעלות, כיסוי הפנים.

דרך אגב, אינני יודע מה הזכות של הערביות, שעניין כיסוי הפנים מתייחס דוקא אליהן. אבל צריכים לדעת, שיש הבדל גדול בין היהודים לערבים בזה. הערביות גם אם הם צנועות, הדבר הוא רק חיצוני, לא פנימי. אצלם הכל פריצות, שטופים בזימה, כל הצניעות היא רק כסות עינים. אבל אצל בנות ישראל היתה צניעות, וצניעות אמיתית. שלא תחשבו ח"ו שאנחנו משוים אותם לערביות, אלא שבצורה החיצונית בארצות המזרח כך היה, והיהודים שגרו בארצות אלו נהגו באותו מנהג.

גם הרמב"ם בהלכות אישות מזכיר את הענין הזה. יש שטעו בהבנת דברי הרמב"ם ולכן כדאי לדעת את זה. הרמב"ם דן אם אדם התחתן, ואחרי חתונה רואה שיש לאשתו מומים. יש מומים שבגלוי, בפנים או בחלקים הגלויים שבגוף, ויש מומים שבסתר. הרמב"ם מביא את ההלכה שכתוב במשנה ובגמ' במסכת כתובות, שעל מומים שבגלוי הוא לא יכול לטעון, מאחר וראו אותה, והקרובות של החתן יכלו לראות, כי הרי בעבר הם עצמם לא היו נפגשים לפני החתונה, אבל קרובות משפחתו ראו אותה, וממילא היה יכול לדעת מראש שיש לה מום גלוי. אבל מום שבסתר, מאחר וזה לא נראה הם לא יכלו לדעת, ולכן הוא יכול לטעון. בא הרמב"ם ואומר חידוש מעצמו, הוא כותב זאת כדבר פשוט, **דבר ידוע הוא שאין דין זה אלא באותן המקומות שהיה מנהג הנשים שם להלך בשוק ופניהן גלויות, והכל יודעין אותן ואומרין זו היא בתו של פלוני וזו היא אחותו של פלוני, כמו ערי אדום בזמן הזה**. באירופה זה כך. **אבל מקומות שאין דרך הבנות שם לצאת לשוק כלל, ואם תצא הבת למרחץ בנשף תצא מתנכרה, ולא יראה אותה אדם חוץ מקרובותיה, הרי זה טוען אף במומין שבגלוי**. קשה פה להיכנס כעת לשקלא וטריא, אבל אומר לכם את המסקנא. יש הבדל בין ערי אדום לבין ארצות המזרח. בערי אדום הנשים יצאו גלויות וזה ידוע, אבל בארצות המזרח הנשים הנשואות יצאו עם כיסוי. זה מה שהרמב"ם רוצה להגיד, שבארצות המזרח הנשים הנשואות, הרי אי אפשר לשים אותה בבית הסוהר, הרמב"ם בעצמו כותב בפרק י"ג שהולכת לבית אביה, צריכה ללכת לבית המשתה, יש לה שמחות, צריכה לגמול חסד אז היא יוצאת לפעמים מתי שצריך, והיתה יוצאת מכוסה. הבנות הרווקות בכלל לא יצאו, כך היה מקובל בארצות המזרח, שהרווקות היו בבית ולא יצאו בכלל.

הרמב"ם בפירושו המשנה מפרש אחרת מרש"י, ערביות יוצאות רעולות, רעולות הכוונה עם פעמונים. הוא כותב בערבית מגרצאת, מפועמות. רעולות כמו פעמונים או זגין, כי הנשים הערביות היו יוצאין בזגין כמו שמנהגן לצאת תמיד. והוא מין ממני החלי הנטיפות והשרות והרעלות. וכמו והברושים הרעלו [נחום ב'] כלומר הונדו והונעו כדי שיפול פריין. המלה רעלה לפי הרמב"ם הכוונה לפעמונים. ממיילא אלה שחולקים ומתנגדים לרעלה, באו וטענו שלפי הרמב"ם אין מקור למה שרש"י אומר, כי למה הרמב"ם לא מפרש כמו רש"י, משמע שלדעת הרמב"ם אין דבר כזה לצאת עם כיסוי פנים. כך טענתם.

ראשית, צריך לדעת שדברי הרמב"ם בהלכות אישות פרק כ"ה הל' ב', סותרים אותם. כי הם רצו להגיד שיש מחלוקת בין הרמב"ם לרש"י, שלפי רש"י יוצאות עם כיסוי אבל להרמב"ם שלא מפרש כך אלא מפרש שהכוונה לפעמונים, משמע שהוא חולק. דרך אגב, את זה אומרים דוקא אנשים שבעבר עסקו וחיזקו את ענין הצניעות, אבל אני חושב שבעניין הזה יצה"ר טיפס עליהם. כנראה בעבר היה להם זכות, אבל עכשיו הם כבר תוהים על הראשונות, ודוקא הם אלו שנלחמים נגד הנושא הזה. לכן ברצוני להסביר שאין דבר כזה, יש כאן רק מחלוקת איך לפרש רעולות, לפי רש"י זה מכוסות בפנים ולפי הרמב"ם זה פעמונים, אבל לא שהרמב"ם חולק על רש"י שאין מושג כזה לכסות את הפנים. יש כאן בסך הכל מחלוקת בין רמב"ם לרש"י איך לפרש את המשנה, אבל לא מחלוקת על עצם כיסוי הפנים, כי יש רמב"ם מפורש שכך זה בארצות המזרח כפי שהבאנו. נכון שלפי הרמב"ם בזמן המשנה לא כיסו את הפנים, אבל הגאונים כותבים מפורש והרד"ק מביא אותם, הרעלות פירשו הגאונים שהיו מכסות את הפנים חוץ מהעינים. א"כ המחלוקת אינה לדינא, אלא מחלוקת מה עדיף לפרש. לרמב"ם לא נוח פירושו של רש"י שאומר ערביות יוצאות רעולות הכוונה לכיסוי שעל הפנים, כי זה פשיטא, מה החידוש שזה דרך מלבוש? ברור שזה כך. וחזק מזה, אם אתה אומר שרעולות פירושו עם פנים מכוסות, הרי הנביא ישעיה (ג', טז. יח. יט.) צועק, **יען כי גבהו בנות ציון ותלכנה נטויות גרון וגו', ביום ההוא יסיר ה' את תפארת העכסים וההשביסים וגו' הנטיפות והשרות והרעלות**, דהיינו שגם הרעלות לא יהיו לעתיד לבוא, לכאורה אם הרעלות הם צניעות גדולה איך הנביא ישעיה מוכיח את בנות ישראל על פריצות, הרי דוקא זה צנוע יותר. לכן לרמב"ם לא מסתדר לפרש את מה שכתוב במשנה רעולות שזה כיסוי הפנים. מצד שני, רש"י לא מסכים לפרש כהרמב"ם שרעולות זה עם פעמונים, כי א"כ לכאורה איך זה מותר בשבת? מה עם השמעת קול? רש"י סובר שזה אסור. לכן הוא פירש את המשנה אחרת, אבל אין ויכוח בעיקר וביסוד אם זה צנוע, ברור שזה הכי צנוע. [ומה שהנביא הוכיח את בנות ישראל על כך, הוא מפני שהשתמשו ברעלות מפוארות. והמלה "תפארת" שבתחילה, חוזרת על כל התכשיטים דלקמן]. והראיה, שרבינו סעדיה גאון מפרש כמו הרמב"ם, כי בערבית הוא מפרש רעלות היינו גלאגילי, שפירושו פעמונים, ומאידך רס"ג בעצמו מפרש מבעד לצמתך היינו כיסוי לכסות את הפנים. א"כ אין שום קשר בין הדברים ואין האחד נוגע לשני. [בתשובה כת"י הארכתי בס"ד בכל האמור, וכאן נתבאר ראשי פרקים].

ברצוני להביא מה שכותב סבא קדישא מהרש"א אלפנדרי בחלק או"ח סימן א', **הם לפי בקרבי, מה אענה ומה אומר שאותות הזמן שהגיע לידנו כזאת, האנשים שהם צריכים לסייע על דבר כבוד יתברך שמו כשלו ונפלו ואין איש שם על לב.** דוקא האנשים שהיו צריכים לחזק את הצניעות, דוקא הם מקלקלים את הצניעות, ואפילו מי שתופס ספר יתלה עצמו באיזה סברא דחוויה מהפוסקים להורות היתר לעצמו ולאחרים ומקלו יגיד לו. גם בוש לא יבושו, אפילו דבר שהוא פשט איסורו בכל ישראל וכו'. אבל, הוא אומר, **כבוד אלד'ים הסתר דבר, מסיבות אחרות שמת' לפי מחסום ואני את נפשי הצלת'.** הוא מדבר על עניין הפאה נוכרית, מחפשים להם איזה שלטי גבורים, מישוהו שמתיר

אפילו שזה דחוק ואף אחד לא מקבל את זה. הוא ממש רותח על זה. איך דוקא אתם שצריכים להנהיג את הקדושה והצניעות, דוקא אתם מתנגדים. זה חמור מאד.

מעלת עשיית חומרות, ומתי יש להחמיר ומתי לא

אבל מצד שני צריכים לדעת, יש דברים דקים שאפשר לטעות בהם. יש מושג של חומרות, וצריכים לדעת מתי להחמיר ומתי לא. חומרות זה דבר טוב אבל לא לכל אדם. יש אנשים עם נרוים, עם עצבים, וזה מסוכן להם. יש מושג כפייתיות, אנשים שמתוך כל מיני חומרות מגיעים לידי שיגעון. אדם שרוצה להחמיר על עצמו, ראשית שידע שזו חומרא ויגיד בלי נדר. כי ידוע שלפעמים אנשים מקבלים על עצמם כל מיני חומרות, ובסוף קרה איזה דבר ונמנעו מלעשות את החומרא, ובאו ממש לידי הפרעות נפשיות ודברים מסוכנים. אנשים כאלה לפעמים לא מסוגלים לקרות קריית שמע כמו שצריך, ידוע נוסח בריסק אני מתכוין לקיצונים שבהם, ש ש ש שמ עד שהוא מגיע למלה שמע, רח"ל. מרוב שהוא צריך לכזין וכו'. נתפסים להרבה חומרות, וזה מסוכן. או ישנם אנשים שלמדו את ההלכה של נקיון פי הטבעת, חוץ מכבודכם, ובסוף ממש פצעו את עצמם, או שכבר לא מסוגלים להתפלל בגלל שחושבים שהוא לא נקי, כל מיני חומרות. צריך לדעת מה חייב, מה אסור ומה מותר. או שישנם כאלה שלומדים בגמרא איזה לשון נדר, ומתחילים להסתבך. אבותינו פתרו את הבעיה הזאת, במקום להגיד הרי עלי אמרו הרי עליו, אבל יש כאלה שלמדו בגמ' או בהלכה לשון נדר, פתאום נכנס לו שאולי יש לו נדר, והוא מסתבך עם זה, זה ממש בעיה קשה מאד. לאנשים כאלה מתירים אפילו איסורי דאורייתא, כי ח"ו זה מסוכן וממש פקוח נפש.

זה חמור מאד. אבל אדם שהוא נורמלי ויודע ושקול, ודאי שחומרות זה דבר טוב.

לדוגמא, אבא מארי סיפר לי על אשתו של רבו, מארי חיים בן מ"ו יוסף זצ"ל, שהיה נשוי שתי נשים, הראשונה נפטרה ונשא שניה. הראשונה היתה מדקדקת במצוות, משהו חמור מאד, על חציצה בטבילה היתה ממש קיצונית מאד, אבל לא זכתה להביא ילדים. והשניה היתה בסדר פחות או יותר, ודוקא היא זכתה להביא ילדים. לפעמים הדבר לא קשור לצדקות. אינני יודע אם זה היה כ"כ מצוי בעבר בתימן, אבל גם היום לצערנו יש דברים כאלה, יש כאלה יושבות שעות ע"ג שעות ומחפשות כל מיני חומרות של חציצה בטבילה, אולי זה אולי זה, או בבדיקות ישנן כאלה שממש עושות את זה עם שיגעונות. סיבובים וחיטוטים, רבע שעה. אבל זה לא מתחיל מזה, מי שהיא כזאת, היא כך גם בדברים אחרים.

כותב כף החיים בסימן קנ"ח הלכות נט"י סעיף קטן כ"ה, **דכשמעלין את האדם במעלות, כפי ערך המעלה שמעלין אותו צריך שיזדכך יותר, אפי' בדקדוקי מצות כחוט השערה, ובכל מדריגה ומדריגה שעולה, צריך מירוק מחדש וכו'.** וע"כ יש חסידים נזהרים לילך אחרי דברי המחמיר אע"ג דלפום דינא הוא מותר, והוא מפני שבעת העליות מדקדקים עמהם כחוט השערה. דהיינו, כשמעלים צדיקים בגן עדן ממדרגה למדרגה, מדקדקים. נכון שעכשיו הוא בסדר, קיים תרי"ג מצוות, אבל יש חומרות לקיים אם אתה רוצה לעלות מדרגה ולזכות למדרגה גבוהה יותר. **וכל איש כפי גבורתו. וכל אשר נשמתו זכה ביותר, תאוה נפשו לעשות חומרות וחסידות ביותר. וכל אשר אין נשמתו מתוקנת כ"כ, תאוה נפשו לילך אחר הקולות.** אם אדם רוצה לדעת את מדרגתו, תלוי מה הוא מחפש, אם מחפש היתרים סימן שהוא בדרגה נמוכה, וסימניך בתר עניא אולא עניותא. ובזה יוכל האדם להבחין את עצמו כמו שכתבו בעלי המוסר, ודו"ק. אם אדם רואה שהוא אוהב חומרות, זה סימן טוב, אבל כמו שאמרנו שהדבר לא יהיה בעצת יצה"ר.

באיזה דברים להחמיר ובאיזה לא, כתב הברכי יוסף ביורה דעה סימן של"א ס"ק כ', שם הוא מדבר

בהלכות מעשרות, יש איזו חומרא בשומשמיין שלקח מן הגויים ועשה שמן, מתי גמר מלאכתם וכו', בסוף הוא אומר הרוצה להחמיר יחמיר ויעשר, אבל הוא אומר **בשגם לאיש אשר אלה לו** אם אתה כבר חסיד ורוצה להחמיר חומרות, **יותר טוב היה אם ישים אליו לבו לדקדק בדברים המורים מאלה**, אל תחפש חומרות בהלכות מעשרות או בהלכות ריבית וכו', אלא תחמיר **בדברים המורים מאלה שהם עיקרי הדת ועונשן של מדו"ת**, מדות זה משקלות, אבל גם על מדות של כעס וגאווה וכו', דרך ארץ קדמה לתורה, תחמיר בדברים האלה. אבל בדברים האלה אתה מזלזל ומחפש להחמיר בדברים דקים שהם לא מהיסודות, **ואל תקרי מעוני ומרוב עבודה**. והוא אומר, **ולכל הדברות אין להורות ברבים להחמיר בדבר שנתפשט המנהג להיתר**. אם המנהג להתיר אל תחמיר, תחמיר לעצמך לא לרבים. בסוף הוא כותב, **ויותר מהמה בני היזהר במשקל החסידות, ובין תבין בינה לעתים**.

פה צריכים להבין, מה הוא מתכוין להיזהר במשקל החסידות, מה זה משקל החסידות. אני חושב שהמושג הזה מבואר לראשונה בספר מסילת ישרים. הברכי יוסף - החיד"א היה אחרי המסילת ישרים. יש פה דבר יסודי מאד, אין זמן להיכנס לכל הנושא, הספר מצוי לכל אחד ואפשר לראות, רק נאמר בראשי פרקים את היסוד על מנת להבהיר את העניין. גם אני בעבר טעיתי בנושא הזה. אתם יודעים, הספר מסילת ישרים הוא ספר שכשהג"ר א" קרא אותו אמר שהוא הולך רגלי לקבל את פני המחבר, אבל אמרו לו שהוא כבר הלך לעולמו. גברא רבא היה הרמח"ל, אם כי היו לו הרבה מתנגדים מפני שלא הבינו את גדלותו. בכל אופן בספר הזה הוא כותב פרק מיוחד [פרק כ'], במשקל החסידות. הוא מביא שזו מלאכה קשה מאד כדי לדעת איפה להחמיר ואיפה לא. זה דבר דק מאד ומסוכן. מצד אחד אדם רוצה להיות צדיק וחסיד ולהחמיר, אבל יכול לצאת מזה הרבה טעיות. אדם יכול לעשות מעשה שלעצמו הוא טוב, אבל יכול להיות שיצא מזה דבר רע, וכן להיפך, דבר רע שיצא ממנו דבר טוב. והוא אומר, אתה צריך למדוד לא לפי המעשה עצמו, אלא לפי התוצאה. והנה מה שצריך להבין הוא, **כי אין לדון דברי החסידות על מראיהן הראשון, אלא צריך לעיין ולהתבונן עד היכן תולדות המעשה מגיעות, כי לפעמים המעשה בעצמו יראה טוב, ולפי שהתולדות רעות יתחייב להניחו. ואם יעשה אותו יהיה חוטא ולא חסיד**. והוא מביא שתי דוגמאות, אחת מבית ראשון ואחד מבית שני. בבית ראשון הנה מעשה גדליה בן אחיקם גלוי לעינינו, שמפני רוב חסידותו שלא לדון את ישמעאל לכף חובה או שלא לקבל לשון הרע, אמר ליוחנן בן קרח, שקר אתה דובר על ישמעאל. גדליה לא הסכים לקבל לשון הרע על ישמעאל בן מתניה. ומה גרם? גרם שמת הוא ונפזרו ישראל, וכבה גחלתם הנשארה. עד היום יש לנו את התענית צום גדליה. הגמרא אומרת למיחש מיהא בעי, אל תאמין אבל תחשוש ותזהר. אך הוא לא חשש ולא האמין, ובאמצע הסעודה קם והרגו, ובסופו של דבר נהרגו מזה עוד עשרות אנשים. וכבר יחס הכתוב אליו הריגת האנשים אשר נהרגו, כאילו הרגם הוא. וכמאמרם ז"ל [נדה ס"א א'] **ע"פ את כל פגרי האנשים אשר הכה ביד גדליהו, והגמ' שואלת וכי גדליהו הרגם והלא ישמעאל הרגם, אלא מפני שמתו בגללו נחשב שהוא הרגם. הטעות שלו היתה, שאפי' שהתנהג כחסיד וצדיק, לא מקבל לשוה"ר, אבל הוא לא עשה חשבון מה יכול לצאת מהחסידות הזאת**.

והבית השני גם הוא הרב על ידי חסידות כזה אשר לא נשקל במשקל צדק. במעשה דבר קמצא. אמרו [גטין נ"ו א'] **סבור רבנן לקרוביה. אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס, יאמרו בעלי מומין קרבינ לגבי המזבחה. סבור למקטליה, רצו להרוג את אותו אחד שהביא את הקרבן בעל מום, אמר להם רבי זכריה בן אבוקולס, יאמרו מטיל מום בקדשים יהרג**. אבל הוא לא סתם הטיל מום בקדשים, הרי אם לא יקריבו את הקרבן שהביא הוא ילך להלשין לקיסר, זה לא דומה לסתם מטיל מום בקדשים, בכל אופן רבי זכריה בן אבוקולס שהיה ראש הכהנים והדעה שלו היתה קובעת, לא התייחסו למה שאחרים אומרים ועשו על פיו. ובסופו של דבר בין כך ובין כך, הלך אותו רשע והלשין את ישראל.

בא הקיסר והחריב את ירושלים. והוא מה שאמר רבי יוחנן על זה, ענותנותו של רבי זכריה, החריבה את ביתנו ושרפה את היכלנו והגלתנו לבין האומות. א"כ צריך היה לעשות חשבון מה יצא מהחסידות הזאת. ומביא המסילת ישרים עוד דוגמאות.

בסוף הוא כותב עוד ענין, מה שחז"ל אומרים הוי עז כנמר שאדם לא יבוש מפני המלעיגים עליו. למשל, אם אדם נמצא במקום שאינם שומרי תו"מ, ואפילו מקום של גויים, צריך להניח תפילין לפני שיעבור הזמן, למרות שיצחקו עליו. שילעגו, הוא חייב להניח תפילין. הנה חייב האדם לשמור כל המצות בכל דקדוקיהם לפני מי שיהיה ולא יירא ולא יבוש. וכן הוא אומר ואדברה בעדותיך נגד מלכים ולא אבוש, וכן שנינו הוי עז כנמר וכו'. אמנם גם בזה צריך חילוק והבחנה. כי כל זה נאמר על גופי המצוות שחייבים אנחנו בהם חובה גמורה, שבהם ישים פניו כחלמיש. אך יש איזה תוספות חסידות, שאם יעשה אותם האדם לפני המון העם, ישחקו עליו ויתלוצצו, ונמצאו חוטאים ונענשים על ידו. והוא היה יכול להניח מלעשות הדברים ההם, כי אינם חובה מוחלטת. הנה דבר כזה, ודאי שיותר הגון הוא לחסיד שיניחהו משיעשהו. והוא מה שאמר הנביא, והצנע לכת עם אלד'יך. וכמה חסידים גדולים הניחו ממנהגי חסידותם בהיותם בין המון העם, משום מחזי כיוהרא.

א"כ יש פה שני דברים. דבר ראשון, כשאתה עושה דבר של חסידות, כיון שאתה לא חייב לעשותו ויבואו להתלוצץ עליך, הם יענשו על ידך א"כ אתה גורם להם להיענש. אם אתה לא חייב לעשות את הדבר, אומר המס"י יותר הגון שתניח אותם. הוא לא כתב שאסור אלא כותב יותר הגון. שנית, אפילו אם לא התלוצצו עליך, אבל זה מחזי כיוהרא.

אולם צריך לדעת, שיש הרבה גדולים שאומרים שבזמננו אין מחזי כיוהרא. אפילו שזה נראה כיוהרא שעושה דבר זה בפני אנשים אחרים, אדרבא יעשה ולא יחשוש. אפילו אדם במדרגה נמוכה, אפילו אם הוא מזלזל ולא מקיים כל דבר, לא צדיק כזה גדול, אפ"ה תעשה. ולשיטתם אין בעיא גם בהנחת תפילין דר"ת במקום שלא מניחים. או למשל, מי שלומד בהתמדה, ישאיר את הספרים פתוחים כדי שיראו איך שהוא לומד, אדרבה שיראו המשפחה, שיראו האנשים שאתה לומד וילמדו ממך, כך הם סוברים והרבה אוחזים כך. אינני יודע אם זה הלכה למעשה לפי כל הדעות, לא ראיתי כאלה שיגידו הפוך, בכל אופן ודאי שאפשר לקחת את זה בחשבון, ובלבד שלא יעשה זאת כדי להתפאר, אלא על מנת שיראו אותו ויקחו מוסר. זה מבחינת ענין מחזי כיוהרא. אפשר לראות זאת בפסקי תשובות סימן א' שם הוא מביא כמה שאומרים כך, וזכור לי גם מכמה ספרים שלא מצוינים שם. זכור לי נימוק אחר בשם הגר"א וגם בשם שלחן הטהור, שאין בזמן הזה מחזי כיוהרא כי הכל זה רק חרפות וביזיונות. אם אתה תחמיר אין פה יוהרא, רק יצחקו עליך ויבזו אותך. זה ביזיונות ולא יוהרא.

ממילא אם נחזור לענין של השאל והרעלה, הרי זה רק חסידות, א"כ לכאורה עומד לנו פה כחומה בצורה המסילת ישרים. דרך אגב, הרבה מביאים אותו ולא ראיתי אחד שגייד אחרת, כולם מביאים את המס"י הזה כדבר שנראה מוסכם, ויש ראיות לזה אפילו בפוסקים. לדוגמא כתוב בהלכה לומר אמון יהא שמיה רבא לומר בקול רם. אם אדם יצעק יותר מדי יתלוצצו עליו, כותב המשנ"ב אל תתן קולך מדי שלא יתלוצצו. רואים שזה ממש הלכה למעשה.

אספר לכם סיפור ממש מזעזע. בספר יסוד העבודה מובא על רבי גרשון מקיטוב, שהיה מתענה משבת לשבת, ששה ימים. היה עוד אדם אחד מהקהילה שלו שראה אותו ועשה כמוהו, התחיל להתענות משבת לשבת, בסופו של דבר אותו אדם מת. רבי גרשון מקיטוב צ"ל הלך ללויה שלו, הגיע לבית הקברות, בעט בו בפני כל האנשים ואמר, רשע רשע מפני מה הרגת את עצמך. השוית את עצמך אלי, למדתי ממני, מי אמר לך לעשות כך. אתה לא כ"כ בריא, מה הרגת את עצמך,

אבדת עצמך לדעת. אסור היה לך להתענות. אנשים פשוטים יחשבו, בטח זה צדיק גדול, מת בתוך התענית, יעשו אהל על המצבה שלו. אבל הרב אמר שהוא רשע. פעמיים אמר עליו רשע. **בכל אופן** צריכים לדעת את הנקודה, איך נסדר עם המסילת ישרים? אם עניין השאלים, הרדידים והרעלות הם חסידות, ומתלוצצים עליהן ומבזים ומשפילים אותן, לכאורה הם גורמים לאנשים האלה לחטוא, וייענשו בעבורם. לכאורה זה סיבה למנוע.

אבל יש פה כמה תשובות למה זה לא נכון. גם אני חשבתי כך בעבר, נכנס לי ספק בנושא הזה, אבל צריכים לדעת שני דברים. א. הרבה אווזים שהשאלים זו לא חומרא אלא מצד הדין. צריכים לדעת את זה. מובא בספר דעת הקדושה סימן ו', כתב הריא"ז מרגליות כך, **היום הנשים הצנועות בירושלם נוהגות ללכת בשוק ורדיד על ראשה, הרדיד האחד מכסה את המטפחת והשערות והרדיד שמכסה את כל הגוף.** זה היה בדור שעבר, אח"כ הוא מביא מתשובות בית הלל, **הנני מודיע לכם, המנהג הזה של הצניעות שמיוסד בירושלים שהיו הולכות הנשים כך בשוק זה לא מנהגא דחסידותא אלא מעיקר הדין, כיון שלא ניתנו תכשיטין לאשה אלא כדי שתתקשט בהן בפני בעלה, ומי שלא מתנהגת כך עוברת עבירה.** ובספר כתר הצניעות, של בעל המתוק מדבש, **המנהג שהיה המנהג הקדום ללבוש שאל רדיד וצעיף, זה מנהג מתקופת התנאים והאמוראים, לא יצאה אשה ללא כיסוי השאל, ואחת הסיבות לכנות על הגוף וזה האמת, והרבה זוכרים מאיתנו איך האמהות והסבתות לא יוצאות החוצה בלי זה, ונשוב למנהגים ההם ונחזיר את העטרה לישנה.** הוא היה כבר ממש בדור שלנו.

יש שטענו, שלבישת השאל בעצמו מושך את העין, ומביאים ראיה לטענה זו מרות המואביה שכתוב למי הנערה הזאת, הגמרא בשבת דף קמ"ג מביאה שתי סיבות למה שאל בועז, או שראה שמלקטת שתיים, או שמנהג צניעות ראה בה, ובמדרש כתוב שהיתה הולכת ארוך יותר מכולן, ומזה מביאים ראיה שאפילו שהיתה בצניעות יותר מכולן, בכל זאת בועז שאל עליה, דוקא בגלל שראה שצנועה יותר מכולן. אבל זאת לא סיבה למנוע את זה. יש עוד תירוצים שאפשר לחלק. מביאים בשם רבנים חשובים, שכיון שלצערינו בזמננו בלאו הכי אנשים נכשלים, כי אפילו בשכונות חרדיות מתנהגות בפריצות, א"כ עדיף יותר ללכת כך מאשר כך. בכל אופן זו תשובה אחת, שיש כאלו הסוברים שזה מצד הדין ממש ולא חומרא.

ההבדל בין חסידות לבין דרך חסידות

תירוץ נוסף, אולי יותר יסודי וחשוב, כתוב בספר מקור הלכה על מסכת שבת. הוא דן האם מותר לשבת באוטובוס ליד אשה, אם הבגדים נוגעים אחד עם השני, השאלה האם זה איסור או מידת חסידות. הוא כותב שאם נוגעים הבגדים, בעצם הנגיעה ח"ו יכול להיות מצב שמגיעים לידי קירוב. אח"כ הוא כותב, מה יקרה אם אדם יושב כבר ובאה אשה ורוצה לשבת על ידו האם הוא יעמוד או לא, הוא כותב שצריכים לשקול את זה. **אם הוא רוצה לעמוד, אל יחוש מן המלעיגים, וכבר ראה הנביא מראש יגיע זמן שיתקיים וסר מרע משתולל,** בדור הזה מי שצדיק מסתכלים עליו כאילו שהוא משתולל, **זה לא חילול ה' אלא קידוש ה'.** ולפעמים יש להימנע ממעשה חסידות במקום מלעיגים כמובא בספר מסילת ישרים, אבל יש חסידות ויש דרך חסידות. דהיינו, אם זה ענין מסוים של אדם, שמחמיר איזה חומרא ומתלוצצים עליו, שלא יעשה. אבל אם יש לו שיטה, דרך חסידות, כמו מנהג של קדושה וצניעות, זה מותר. ויש לזה ראיה מפורשת מהרא"ש. הרא"ש כותב בארחות חיים, **אל תניח דרך חסידות אע"פ שמלעיגים עליך הבריות,** לכאורה זה סותר את המסילת ישרים שכתב הפוך, לא טוב שתעשה אם מתלוצצים עליך, כי אתה גורם שיענישו אותם בגללך. אלא התשובה היא, זה דרך חסידות וזה חסידות. והוא ממושיך, מעשה פרטי של חסידות יש להימנע, אבל על דרך חסידות, מה שאדם מתרחק מעריות כוונתו לשם שמים ולא לשם צניעות, זה בכלל שסר מרע,

זה דרך חסידות. אדם שמתנהג בקדושה וחסידות, וזו הדרך שלו.

ממילא יוצא, אלה שנוהגות כך אשריהן ואשרי חלקן. יש לזה עוד ראייה מטהרת הקודש שהבאנו בזמנו, מה שכותב על האנשים במקואות שהולכים ללא לבוש לפני כולם, כמו שלצערנו היום, שלא מתביישים. הוא כותב, **לא יבוש מפני הכסילים המלעיגים. מה הם נחשבים, מי הם? מה הם נחשבים נגד קורטוב של קדושה וצניעות, וכן הדין.** והרי לפי המס"י זה לא טוב שיצחקו עליך, אלא כפי שבארנו, בגלל שהאדם הזה מתנהג כך, זו דרך חסידות ואדרבה זה טוב מאד.

ידוע שר' יהונתן אייבשיץ קיבל הרבה בזיונות. היעב"ץ בזמנו התנגד לו מאד, כי הוא חשד בו. היום אנחנו כבר 300 שנה אחרי, יודעים מי היה ר' יהונתן אייבשיץ, אחד מגדולי ישראל, מחבר כרתי ופלתי, אורים ותומים, יערות דבש, מפורסם כאחד מגדולי ישראל. אבל היעב"ץ שהוא גם אחד מגדולי ישראל התנגד לו קשות, החרים אותו, כמה ספרים חיבר נגדו, כמה בזיונות קיבל, ממש לעגו וצחקו עליו. עד כדי כך מסופר עליו שהוא היה כנראה אדם רגיש וגם בקיץ היה לובש חם, היה יוצא עם מעיל אפילו בימים החמים. פעם אחת אחד משונאיו ראה אותו ואמר לו, חמרא אפילו ביומי תמוז קרירא ליה. החמור אפילו בימי תמוז קר לו. אמר לו ר' יהונתן אייבשיץ, חמור מי שקר לו ולא לובש מעיל. יש הרבה סיפורים עליו. בכל אופן, היעב"ץ היה קנאי בן קנאי, ובזמנו היה את שבתאי צבי וחשדו בר' יהונתן אייבשיץ שהוא מאמין במשיחיות שבתאי צבי. הוא היה כותב קמיעים, הוא לא היה רק פשטן אלא גם מקובל גדול בנסתר, והיעב"ץ מצא בקמיעים חשד ורמז לצבי שבור. בסוף הוכרעה המחלוקת ע"י הגר"א, הגאון מוילנא שבדק את הקמיעים של ר' יונתן אייבשיץ, אמר שזה כשר ובזאת נגמר הויכוח. אבל מסבירים בספרים, מה הענין הזה, למה הוא היה צריך לסבול תמיד בזיונות וחרפות, כי הוא היה גלגול של יהונתן בן גרשום בן מנשה, שעבד עבודה זרה. ולכן גם השם שלו היה יהונתן, ונשמתו היתה צריכה להיתקן.

אני חושב שהיום כל הנשים הצנועות שמוסרות את עצמן כל כך על הנושא הזה, אינני יודע מה הן היו בגלגול קודם. כנראה הן באו לתקן את הגלגולים הקודמים שלהן. אם לא התנהגו אז ח"ו כמו שצריך, היום הן באות ומקבלות את הבזיונות באהבה. מי שיצעק עליהן ערביות, יקבל את העונש שלו. כתוב שבעקבתא דמשיחא חוצפא יסגי, יש מפרשים שאדם צריך להיות עז פנים בקדושה. לא יתבייש שצוחקים עליו. חוצפא יסגי על הצד הטוב. לא להתפעל מהמלעיגים. ואם אדם הולך בדרך ה', אפילו שמלעיגים עליו, זה כנראה תיקון לגלגולים הקודמים. לא צריך לפחד מכל הרעש והדברים האלה. אדרבה, אני חושב שזה אחד מהדברים שצריך הציבור שלנו לחזור עליהם בתשובה. ובכל אופן מי שלא יכול, לפחות שלא יתנגד. הכי הרבה ישתוק. כי עד כדי כך, רח"ל, יש שמתנגדים לזה. אני חושב שהעומק של הדברים הוא, שמתוך קנאה לא מסוגלים לסבול את זה, לראות שיש מישהוא יותר מהם. אדרבה, יהי רצון שכן ירבה וכן יפרוץ, הלואי. זה אחד המכשולים הגדולים בדור שלנו. אין מי שיסביר למה בדור שלנו הולכים בלי רדיד כמו בדורות שעברו, אין תירוצים פשוטים שמתקבלים על הדעת. גם בשלחן ערוך המקוצר מי שיראה, הבאנו תירוצים בקושי למה כבר לא הולכים עם הרדיד בדור שלנו, אבל כל התירוצים דחוקים.

הבעיה היא, שהמנהלות האלה שהולכות עם פאות וכל הפריצות, חושבות שכך ראוי להיכנס לבית יעקב, אבל עם רדיד ושאל אסור להיכנס לבית יעקב, וזה בדיוק הפוך. נראה שממש הס"מ התלבש בהן רח"ל. זה מראה על פגם גדול שיש בנושא הזה. אינני יודע מאיפה נכנסה בהם הטומאה הזאת. הדבר צריך בדיקה. אבל ח"ו אינני רוצה להוציא שם רע ח"ו, ולכן אני חושב שיש לזה הסבר פשוט, אצל האשכנזים בעיקר הנושא של הרעלה והשאל לא היה כ"כ מקובל בעבר, לכן זה נראה להם מוזר, אינם יודעים מאיפה זה בא. אבל אצלינו זה כן היה מקובל. והאמת שלא רק אצלינו,

גם אצלם זה היה מקובל בעבר והם פשוט שכחו. אבל ב"ה יש ספר 'עולמות של טוהר' שם הוא מראה את כל התמונות שבעבר היה כך גם אצלם. חשבת פעם שזה בא מהספרדים, אבל הם כותבים שלא, הישוב הוותיק של האשכנזים בירושלם, אלו שבאו מאירופה כך הלכו. המנהג היה כך באירופה בדורות הקודמים, וגם בירושלם השאירו את המנהג שלהם כך, לא שהם הושפעו פה מהספרדים שבא". אחד מגדולי האדמו"רים אמר, כשרואים את ההנהגות של התימנים כיום, זה בדיוק כמו ההנהגות שהיו לנו לפני ארבע דורות. לצערנו הם התדרדרו מכל ההשכלה והרפורמה, והגיעו למה שהגיעו. אבל צריכים להכיר את האמת ולדעת שיש לכל הדברים האלה מקורות.

לכן לפחות שלא יפריעו, ומי שיעודד בעז"ה הנה שכרו איתו ופעולתו לפניו.

בתשובה לשאלה מהקהל: אני מדבר על השאל - הרדיד, אבל הרעלה לא היתה באירופה מעולם. על הרעלה כותב הצמח צדק שתי סיבות למה לא. הוא כותב, **במדינתנו לא נהגו לכסות את הפנים משום דטריחא מלתא, וגם שלא יצחקו הגויים עליהן.** הם היו רוצים לעשות את זה, אבל מחשש שהגויים יצחקו על היהודים ויתרו על זה. אבל כאן בארץ ישראל, אם אפשר אדרבה, טוב לעודד את הדבר. ולא לחשוב שזו תרבות שבאה מהערביות, כי האמהות שלנו הלכו כך, רחל אמנו הלכה מכוסה, תמר, בזמן ישעיהו הנביא ובזמן שלמה המלך, בכל הדורות זה היה מקובל מאז ומקדם בישראל. הפוך, מסתמא הערביות למדו את הצניעות מאיתנו, אבל אצלם הצניעות היא חיצונית ואצלינו היא פנימית. אדרבה זה דבר טוב, והלוואי שנוכל לעמוד בזה, לפחות את השאל. האמהות שלנו לא היו הולכות עם מטפחת כמו שהיום, הלכו עם מטפחת רחבה שגם בלי הרעלה רוב הפנים היו מכוסים. קשרו את המטפחת מתחת הגרון, וגם הצואר היה מכוסה. לפחות שאל ללא הרעלה אם אפשר. ואני שומע בטלפון שיש כאלה היום הולכות כך, בפרט בירושלם. בב"ב יש קצת בעיא, בספרים כתוב שנקראת בני ברק (בספר יהושע ובזמן התנאים, וכנזכר באגדתא דפסחא) מפני שהיו משתמשים בכלים נאים ומבריקים, וזה כנראה משפיע לדורות. לכן בב"ב קשה לזה קצת להתקבל, אבל אני חושב שאדרבה זו מצוה גדולה, ולהתנגד לכך ודאי שזו לא הדרך. [כמובן מדובר על רעלות צנועות, אחריות, ולא בצבע בהיר. כי המטרה להוסיף בצניעות, ולא חלילה בהיפך]. וה' ברוך הוא יסייענו ויעזרנו על דבר כבוד שמו.

ניתן להאזין לשיעור זה וליתר שיעורי מרן שליט"א בקול הלשון 03/6171111 שלוחה 137 שיעור

ע'מ'ת:

052-7690948